

A helytörténeti gyűjtéstől a honismereti nevelésig Tiszakeszi általános iskolájában

Tiszakeszi, Dél-Borsod-Tisza-parti községe 3200 lelket számlál. Jellegzetesen alföldi tájba települt, arculatát a szeszélyesen kanyargó Tisza határozta meg. A folyó az elmúlt századokban gyakran változtatta medrét, többszöri költözésre kényszerítve a falu népét. A jelentéktelennek látszó helységnek mégis gazdag történelmi múltja van. Már az őskorban lakott település. Ismert régi neve *Keszi*, az ómagyar *Keszi* törzsnévből származtatható, tehát valószínűleg a honfoglaló magyarság *Keszi* törzsének települési helye. Közeliében található Tarján, Kürt, Nyék falu. 1067-ben itt, a mai belterülettel délre állt a százdi bencés apátság, mely a tájárjárás idején elpusztult, romjainak utolsó maradványait azonban az 1930-as években még látták a helybeliek. A mai település ősenek nevét a ránk maradt okiratokban először az 1332-es pápai tizedösszeírásban találjuk meg, így 1982-ben ünnepeltük a község első írásos említésének 650. évfordulóját. Ez a megemlékezés határkő lett helyismereti tevékenységünk tudatosabbá válásában.

Az ünnepséget megelőző féléves előkészület során a Megyei Levéltár igazgatójának és munkatársainak kezdeményezésére intenzíven és szervezeten megindult a történeti adatgyűjtés községünkben. A levéltár munkatársai és a honismereti munka iránt eddig is elhivatottan érdeklődő pedagógusok szűkebb körű tanácskozásai után bekapcsolódott a munkába a nevelőtestület, az állatorvos, az orvos, a református pap, a község értelmisége, valamint a nyugdíjas jegyző, nyugalmazott pedagógusok és idős mesteremberek. Közben szakmai felkészítést is kaptunk a történelmi gyűjtés feladatairól.

Nevelőtestületünk létszáma 24 fő, többségük nem keszi születésű, de több évtizede az iskolában tanítunk. Tanítványainkon keresztül megismerve a családokat – megszerettük az itt élő dolgozó embereket és érdeklődni kezdtünk a község és lakosainak múltja iránt. Többen foglalkoztunk eddig is helytörténeti gyűjtőmunkával, így népzene, néptánc, népi irodalom, színijátékszás, helyi balladák, mondák, mesék, lakodalmi és szüreti rigmusok, népszokások, népi mestereségek, munkaeszközök, népi gyógyászat, ünnepi előkészületek, étkezési szokások, földrajzi és ragadványnevek gyűjtésével. Nyugdíjas magyartanárnőnk a régi keszi társas életet dolgozta fel, történelem szakosunk szakdolgozatához kutatta a község történetét, amihez értékes anyagot kapott egy keszi származású református paptól, aki szintén komoly helytörténeti anyagot gyűjtött évtizedekkel ezelőtt, teológus korában.

Az 1960–70-es évek óta a középiskolában továbbtanuló diákjaink folyamatosan sikeres helytörténeti pályamunkákat írtak, amivel bizonyították, hogy a honismeret iránti érdeklődés csíráit már kisiskolás korukban sikerült elültetnünk. Fél évszázados múltjuk volt már akkor öntevékeny együtteseinknek, hiszen dalkör, énekkar, az asszonykórus, a citerazenekar, néptáncos és színijátékos csoport, irodalmi színpad működött a községben. A népi kultúra és hagyományok gyűjtése, ápolása szinte egyidős a község iskolájának történetével, hiszen a falu tanítói karolták fel ezt a munkát. Ránk maradt a XX. század első évtizedeiben itt tanító jeles pedagógus feljegyzése a keszi iskola múltjáról.

Az évforduló alkalmából történelmi emlékbizottság alakult, emlékülést szerveztünk, melyen dr. Csorba Csaba történész, megyei levéltárigazgató tartott előadást Tiszakeszi történetéről. A gyűjtőmunka és a levéltárral való sikeres együttműködés alapján elkészült a Tiszakeszi című kiadvány (600 példányban), amely a kutatás legújabb eredményeit hasznosító, közérthetően megírt történeti munka. Vele a honismeretet szolgáló kiváló eszköz került a nevelők, tanulók, a község lakói kezébe. A benne leírtakat dokumentumokkal, tárgyakkal egészíti ki a csaknem száz esztendősi régi iskolaépületben megnyílt község- és iskolatörténeti gyűjtemény gazdag anyaga.

Az emlékbizottság elhatározta, hogy a gyűjteményt tájházzá, iskolamúzeummá fejleszti, s felhívása nyomán igen sokan – intézmények, üzemek, hivatali vezetők, magánszemélyek – adtak támogatást, felszerelést, értékes tárgyakat és dokumentumokat. Dr. Fegyverneky Ferencné történelemtanár vette nyilvántartásba az adományokat, s buzdított lelkesen a további gyűjtésre.

A sajtóból értesülve munkánkról nyugdíjas pedagógusok, sőt idegen emberek küldtek régi tankönyveket, eszközöket, címeres tablót, kézimunkákat, tintatartókat, palatáblákat azzal, hogy régi emlékeik méltó helyre kerüljenek. A nevelőtestület is átadta féltett iskolai emlékeit, fényképeket, írásos visszaemlékezéseket, meghívókat, okleveleket és megkezdtük először az 1970-es évek anyagát elrendezni időrendi sorrendben egy albumban. Minden tanév legfontosabb eseményeiről írásban is megemlékeztünk. Így kezdtük el Iskolatörténetünk albumainak összeállítását. A későbbi években kiegészítettük visszamenőleg is a kezdetekig (1716), a továbbiakban pedig elkészült 1993-ig. Ezek a súlyos albumok most már ott sorakoznak iskolamúzeumunkban és segítenek az emlékezésben, a fiataloknak pedig a múlt megismerésében. Minden iskolánkhöz érkező új nevelőnek itt kellene kezdenie az ismerkedést iskolánk múltjával, az elődök példájából merítve.

Iskolamúzeumunk ma már megfelelő helyiséget nyújt a honismereti munka elvégzéséhez: tanítási órákat, szakköri foglalkozásokat, vetélkedőket, ünnepeket, községi rendezvényeket tartanak itt. A terem jobb oldali részében a régi iskolabelsőt alakítottuk ki padokkal, katedrával, táblával, szekrényvel, mosdóval, fogással, régi szemléltető eszközökkel. A bal oldali tárlókban és a falon a község és az iskola történetének emlékeit mutatjuk be. A kiállítás három részből áll: községtörténet, iskolatörténet és a paraszti élet tárgyai. A bemutatást egy korhűen berendezett parasztszoba zárja, amelyhez a pásztorélet eszközeinek, viseletének bemutatása csatlakozik. Az összegyűjtött írásos és tárgyi emlékek egy részét hely hiányában nem tudtuk kiállítani, ezeket zárt szekrényekbe helyeztük el. Az azóta is egyre gazdagodó anyagok igényelnék a kiállítási terület bővítését.

A múzeum átadását követő hónapokban a tanítási időn kívül osztályonként múzeumlátogatást szerveztek a kollégák. Mivel a gyerekek is aktív résztvevői voltak a gyűjtésnek, érdeklődéssel figyelték a kiállítás gazdag anyagát. Szempontok nyújtásával ösztönözték őket az elmélyült megfigyelésre, az életkoruknak megfelelő feladatokat kaptak, amely a későbbiekben sokukat önálló búvárkodásra készítetett. Ezek azonban csak az elindító lépések voltak, az érdeklődés kialakítása hosszabb folyamat. A későbbiekben minden csoport első látogatásán rajzsakkörös gyermekcsoportunk 3-5 tagja mutatta be az iskolamúzeumot. Ez a kis idegenvezető csapat az évek folyamán mindig megújult: az iskolát befejező tanulók helyébe újak lép-

tek, akik ugyancsak lelkesen végezték a tárlatvezetést. A bemutatás végén Váczi Mihály szavait adták útravalóul a látogatóknak: „Gyűjtsétek össze a régi szerszámnyeleket, ha kezet akartok szorítani azokkal, akiknek jogutódai vagyunk a boldogságigényben. S időnként szorítsuk meg keményen ezeket az ereklyéket. Nagy szükség van rá.”

A szülői értekezletek után a szülőknek szerveztünk közös látogatást az iskolamúzeumba, hiszen gyermekük élménybeszámolója az érdeklődésüket is felkeltette, mi pedig partnerként számítottunk rájuk további honismereti tevékenységükben. Tantestületi határozat született arról, hogy tervezzük meg, s tanmenetünkbe építsük be azokat a szaktárgyi és osztályfőnöki órákat, amelyeket a tanév folyamán az iskolamúzeumban kívánunk megtartani. Az első időszakban évente osztályonként 3-5 órát tartottunk ott, kihasználva a szemléltetés adott lehetőségeit. A hely hangulata és hatása szinte ünnepélyessé tette ezeket az órákat, amelyeken a gyerekek örömmel dolgoztak. Úgyesen alkalmazták régebbi látogatósaikon szerzett ismereteiket, s a hazuról hozott történetekkel egészítették ki az óra anyagát. Az évek során helytörténeti ismereteik bővülésével szívesen végeztek önálló kutatásokat is családjuk, ismerőseik körében, gyakran búvárkodtak a Tiszakeszi monográfiában, gondolkodásukba beépült ennek fontossága, jelentősége, mely további tevékenységre ösztönzött.

Meghatározó volt a pedagógus elhivatottsága, érdeklődése, következetes, folyamatos munkája, a szaktárgyak különféle lehetőségei és a gyermekcsoportok összetétele. A helytörténeti tevékenységben sokszor közepes és gyenge képességű gyermekek is sikeresen szerepeltek és meglepő érdeklődést mutattak. Meghatározó volt a családi háttér, az idős családtagok, nagyszülőkkel való kapcsolat minősége, tiszteletük és tekintélyük. A békés és szeretetteljes családi kötelékben felnövő gyermekek érdeklődése a családtagok jelene és múltja iránt nagyobb, például értékű és hiteles számukra és egész életükre meghatározó. Érzelmviláguk gazdagabb, osztályközösségükben is a jó közösségi szellem kialakítói, példájukkal hatni tudnak, elfogadván társaikat.

Osztályfőnöki, környezetismereti és magyar irodalom órákon először a következő témákat dolgozták fel: Iskolánk régen és ma, Iskolánk hagyományai, Lakóhelyünk múltja, Tiszakeszi története, Szülőföld szeretete.

1986 őszén a Magyar Televízió értesülve Iskolamúzeumunk létéről megkeresett bennünket azzal a kéréssel, hogy a század eleji falusi iskolahangulatát megidézve tartsunk egy órát ezen a helyen. Dr. Fegyvernekyné rendezésében az akkori 6. és 2. osztályosok összevont foglalkozásán készült el a TV-s felvétel. A foglalkozás tervezéséhez érdeklődött nyugdíjas kollégáinál a régi iskolai szokásokról; tanító-diák kapcsolatáról, köszönés, jelentés, összevont csoport tanórai munkájáról, egyszerre közös éneklése az óra elején, betűk tanítása kézmozdulatokkal, étkezési szokások a szünetben, fegyvermezési módok stb. A gyermekek század eleji öltözködéséhez tanácsot kért az idős emberektől, érdekes anekdotákat is megismert. Például egyiküknek az ötszemélyes padban, a második sorban középen volt a helye, s mindig az első pad alatt, a gyerekek lába közt bújít át a helyére, hogy ne zavarja szomszédait. A televíziós szerkesztő kérésére egy nyolcadikos fiút választottak ki a tanító szerepére az összevont 1-6. osztályban, akit nagy körültekintéssel öltöztettek fel és készítettek elő a feladatra. A sikeres filmet azóta is többször vetítették.

A *múzeumi órák* tervezése és szervezése a mai napig is a kezdetben kialakított rendszer szerint történik. Magyar irodalom órákon az 2. osztályban: *Szól a csengő, kezdődik az iskola*; a 3. osztályban: *Ha az élet zengi be az iskolát*; 4. osztályban: *Szeptemberi csengetés* fejezetek a tanévkezdéskor a régmúlt idők iskoláját, életét idézik. Ezeknek az óráknak egy részét a múzeumban tartják, hogy a gyerekek megismerjék, vagy újra kezükbe vegyék azokat az eszközöket, tárgyakat – palatábla, tollszár, tintásüveg stb. – melyeket a régi iskolában használtak. Magyar-történelem szakos tanáraink rendszeresen felhasználják falunk mondakincsét (pl. Az elsőlylyedt templom) és történelmi valóságát (százdi apátság alapítólevelével másolata az iskolamúzeumban). Ezek a helytörténeti órákon, vagy a mondák tanításánál kerülnek előtérbe. Arany János: Toldi szerelme első két éneke nagy valószínűség szerint itt játszódik le, mivel itt volt a Rozgonyi birtok. Népköltészet – népballadák, mesemondák, mesegyűjtők –, A művészetek fejlődése –, Népmese, népmonda, helyi mondák stb.

A helyi tanterv lehetőséget nyújt az irodalom tanításán belül a drámaismeretek gyakorlásában bábozásra, élmények dramatikus bemutatására, népi játékok tanulására, ehhez kapcsoló-

dó maszkos játékokra. A régi falusi szokások gyűjtésével éveken keresztül foglalkozott az irodalmi és a színjátszó szakkör. „Este a fonóban” című feldolgozásukat a megyében is bemutatták.

Tiszakeszi monográfiája szinte kézikönyv lett a történelemtanár kezében a tananyag helyi vonatkozásainak kiegészítésére, de megfelelő irányítással a tanulók is jól használhatják a kötetet a kapott feladatok megoldásához. Történelemtanárunk bemutató órát is tartott a területi munkaközösség tagjai előtt a helyi források felhasználásának módszereit is bemutatva. Nyilvános honismereti szakköri foglalkozáson is alkalma volt a kolléganőnek a tantestület, a szép számban jött vendégek előtt bemutató foglalkozást tartani.

Múzeumunkban a tábla felet, elhelyeztük a II. világháború előtti időkből megőrzött koronás országcímert, a Himnusz-táblát. 1991-ben elkészült Tiszakeszi új címere: a helyes talpú címerpajzs kék mezejében jobbra úszó ezüst kecsége. Elkészült a község zászlaja is, amely vörös, két fehér sávval, s a leírt címerrel. Mindkettőt elhelyeztük múzeumunkban a két jelkép történeti leírásával együtt.

Énekórákon szinte minden népdal tanításánál felszínre kerülhetnek – a régi paraszti világ jobb megismeréséhez – régi munkaeszközök, öltözékek, lakásberendezési tárgyak, ami jó alkalmat ad a bemutatásra, megismertetésre. A helyi népdalok gyűjtése is megtörtént, melyeket a gyermekeken kívül a helyi asszonykórus is énekelt.

Tizedik éve az alsó tagozatban bevezetésre került a *4. testnevelés órában* a néptánc oktatás, helyi gyermekjátékok gyűjtése, bemutatása. Több évtizedig vezettem a *Herman Ottó biológiai szakkörünket*, melyben a tagok 4-5 évig folyamatosan dolgoztak, kutatták, megfigyelték a község határában lévő életközösségeket. Évente készítették közös pályamunkát a „*Hazánk Mezőgazdasága diák szemmel*” című pályázati felhívásra. *Tiszakeszi környezetvédelem* című munkájukban feldolgozták a Tisza árveire vonatkozó gyűjtések tapasztalatait is, a folyó tájformáló tevékenységét. Az *Erdei séta* címűben a község határában lévő galéria erdők életközösségét ismertették, de feltárták annak változásait, melyet a nagyüzemi mezőgazdaságra való áttérés okozott szomszédosságával. A helyi termelészövetkezet *növénytermesztését, és állattenyésztését* is feldolgozták, összehasonlítva a régi paraszti egyéni gazdálkodással, bemutatva mindkettő előnyeit, de hibáit is. Előzetesen tájékozódunk és látogatásokat tettünk a helyszíneken, megismertük a régi munkaeszközöket, gazdálkodási módokat, a nagyüzemiekét is. Fontos volt, hogy közben elbeszélgettek a mezőgazdasági munkát végző emberekkel és megtanulták becsülni munkájukat. A *Gyógynövények* című pályamunkára egy teljes évig készültünk. Összegyűjtöttük a határban fellelhető gyógynövényeket, szakkönyvekből megismerték gyógyhatásukat, de felkutatták a községben ismert gyógynövénygyűjtő szokásokat és felhasználásukat napjainkra és a régi időkre vonatkozóan. Vendégünk volt a területi gyógynövénygyűjtést irányító szakember is, aki előadást tartott, majd terepen bemutatta a szakszerű gyűjtést (kamilla), indítottunk csipkebogyó, bodza gyűjtést, iskolarádiós adásokat szerveztünk, és vetélkedőket. A község lakosainak gyógynövény vásárt rendeztünk, ahová meghívtuk a Herbária miskolci vezetőjét. Felkértük a gyógyszerészt előadás tartására, teakóstolót rendeztünk.

Megpróbáltuk természetkutató munkánkat a téma helytörténeti vonatkozásaival összefüggésbe hozni. A tanulók alkalmat kaptak önálló pályamunkák készítésére, több alkalommal értünk el I–III. helyezést, s 1986-ban a Herman Ottó szakkör tagjai I. díjat nyertek a *Kerteszet című lap országos pályázatán természet- és környezetvédő munkájukkal*. „Ünnepi süteményeink régen” című munkájukban régen elfelejtett sütemények elkészítési módját ismertették. Egyet egy 80 éves néni segítségével maguk is elkészítették; ez volt a „vízen kullogó” tészta.

Természetesen a tantárgyak honismereti vonatkozásai nem egyformák, a múzeum sokoldalúságából adódóan azonban szinte valamennyi tárgy, köztük kiemelten a rajztanítás megtalálja a lehetőségeit. (Erről Dojcsákné Lazanyi Anna külön dolgozatban számol be.)

Hajdú József rajztanár véleménye szerint: „Az esztétikai nevelés egyik legbiztosabb támasza és leghatékonyabb eszköze a népművészet, mely mindenkor egy közösség gondolat- és érzésvilágát tükrözte és tükrözi a mai napig”. Az iskola helyi tanterve számára ő dolgozta ki a népművészet és vizuális nevelés kapcsolódási pontjait, s az általános iskola 1–8. osztályaiban a következő lehetőségekre épít:

1. *osztályban* a rajzórakon a vonal képépítő szerepéről tanulunk. A ritmikus sordíszek első csoportjai egyenes, ferde, nyitott, folyamatos, zárt stb. vonalakból épülnek fel. Ennek a témának a szemléltetésére kitűnően alkalmas a népi szőttes, melynek díszítőmunkája a szövés technikájánál fogva csaknem kizárólag vízszintes és függőleges – álló és fekvő vonalakból áll. A népi fazekasság tárgykultúrájának megismerésén belül foglalkozunk az edénykészítéssel. Agyagedény készítésével. Az edénykészítés közben több olyan technikával ismerkednek meg, amelyeknél a készítési mód és a díszítés nem választható el egymástól. A múzeum ilyenirányú gyűjteménye kiváló motivációs erőként működhet. Mitől szép egy edény, tárgy? (Fazekas tárgyak forma – funkció – motívum kincsének elemzése.) Összevetés régi és új formával. Beszélgetés a tájegységek tárgykultúrájáról.

2. *osztályban* A „nyomok nyomában” című témában kitűnően lehet „dörzsöleteket” készíteni népi hímezésekről, bútorokon meglévő mintákról, fafaragásokról (komód eleje, gombja, tükörkeret, borotvatartó). E motívumok lemásolása és új kompozíciós rendbe helyezése új alapokra teheti az élő népművészetet. A tulipános láda elkészítésekor a múzeum hangulata, a motívumkincs gazdagsága, dekorativitása, a tárgy funkciójának felelevenítése teheti életszerűvé a gyerekek és a múzeum kapcsolatát.

3. *osztályban* „a tárgyak másai” fejezetben belül a pásztorfaragás tárgyainak emlékei – ostor, cifraszűr, borotvatartó – indíthatják el a képkalkotó fantáziáját. A cifraszűr formája, funkciója, motívumkincseinek gyűjtése. A népi szóolás értelmezése – „életre keltése” – pl. kitették a szűrét.

4. *osztályban* a „batikolás” keretein belül, nemcsak újfajta technikával ismerkednek meg, hanem a textilfajtákkal is, egy textília eredetével, színével, funkciójával, díszítettségével (vászon, pamut, selyem). A múzeumban fellelhető üvegedények ornamentikája, formája elemzése közben az üvegfestészet technikájának megismerése, életkor szerinti alkalmazása. A batikolás nem volt idegen a népművészeti technikától, gondoljunk a fazekasok írókájára, vagy a „gicára”, amelynek viaszba mártott végével „írták” a hímes tojásokat.

5. *osztályban* a használati és díszítőtárgyak funkciója, célszerűségük, a formatervezés alapszabálya adnak témát a múzeumi órára. Kevesebb, szebb és érdekesebb, erkölcsnemesítőbb dolog van annál, mint amit a múzeumi tárgyak e tekintetben kínálnak. Egy vászonkorsó célszerűsége, rendeltetése, összehasonlítva a mai reklámcsomagolásokkal. A népi értékek felismerése, a hagyományok őrzése, a tárgyat készítő és tárgyat díszítő ember törekvéseinek megismerése lehet az alapja a giccs felismerésének. Harsányi Gy. Lajos festőművész¹ munkásságának, festészetének bemutatása során a múzeum légköre, hangulata talán értőbbé teszi a „felgyülemlett jelenlévő múltat”. Részösszegzésül elmondhatjuk, hogy a rajz, a vizuális kultúra művelődési anyagán végigvonuló népművészet jelen van a kisiskolások valamennyi korcsoportjánál. Hol több, hol kevesebb időbeli megoszlásban. Ezek megértésében, a hagyományörzésében az iskolamúzeum nélkülözhetetlen.

6. *osztályban* a kompozíció lényegének megértésében, a komponálási készség fejlesztésében nélkülözhetetlenek egyrészt Harsányi Gy. Lajos festőművész tulajdonunkban lévő festményei, másrészt a cserépedények motívumai. Vagy egy népi bútor (pl.: komód) összehasonlítása egy mai bútoradarabbal.

7. *osztályban* a magyar népi díszítőművészet jel- és jelrendszere (motívumgyűjtés – modellezés; ágyvégek, falitéka, saroklóca motívumkincse), kiemelve a falitéka funkcióját, paraszti világban betöltött szerepét.

8. *osztályban* a magyar népi építészet keretén belül régi házak, régi épületek. A múzeum, mint modell rajzban is, makettként is. Az épület történetisége: a régi iskolarendszer – régi emberek gyökereivel.

Hajdú József kolléga igyekezett a korosztályok művelődési anyagát úgy összeállítani, hogy egy-egy tanulócsoporthoz a szűkös órakeretek ellenére is évenként akár többször kapcsolatban kerüljön az iskolamúzeummal, a népművészettel. Mivel ez az a hely, amely gyermektől, felnőttől egyaránt tevékeny, intellektuális együttműködést követel, összpontosításra kötelez.

¹ Tiszakeszi kulturális életének, örökségének jelentős alakja Harsányi Gy. Lajos festőművész, aki 1887-ben községünkben született. 1909-től 1914-ig a nagybányai festőiskolában tanult, majd festett.

Tiszakeszi monográfiája (általános iskolai honismereti szakköri segédanyag) 1982-ben megjelent. A 600 példány gyorsan elfogyott. 1990-ben a Dél-Borsodi Alapítvány az Ifjúságért pályázaton iskola és helytörténeti gyűjtemény fejlesztéséhez 200 000 Ft-os támogatást nyertünk, melyből a monográfia újbóli kiadását is tudtuk támogatni. 1992-ben a Megyei Önkormányzati Hivatal Mecénás Alapjától – *Tiszakeszi Iskolamúzeumának iskola és községtörténetének ismeretterjesztő kiadványához* 70 000 Ft támogatást kaptunk. Így 1993-ban ezer példányban kiadtuk *Tiszakeszi évszázadai* címmel, megjelenését a Polgármesteri Hivatal is támogatta.

1996-ban az ezeréves magyar iskola és a honfoglalás 1100. évfordulója tiszteletére a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Intézet neveléstörténeti konferenciát szervezett, melynek résztvevői egy egész délutánt Tiszakesziben töltöttek, ahol tanulmányozták iskolánk muzeális gyűjteményeit. Iskolamúzeumunkban egyébként is gyakran követik egymást a rendezvények. Vendégkönyvünket lapozva meglevenedik a sok kedves találkozás. Vendégeink voltak megyei és járási vezetőink, a környék igazgatói, pedagógusai, miskolci középiskolák (így a Földes Ferenc Gimnázium honismereti körének tagjai), szaktanácsadók, orvosok csoportjai, református lelkészek, a helyi üzemek vendégei, holland és osztrák látogatók. Szokássá lett, hogy a községben megforduló vendégeket elhozják vendéglátóik „a régi iskolát” megtekinteni. Így jöttek el nagyidai szlovák testvériskolánk tanárai és diákjai, a kassai kollégák, Erdélyből a mezőpaniti iskola küldöttei. 1998 nyarán *középiszkolai néprajzi tábornak* adott otthont a község. A fiatalok vizsgálati anyagukból hagytak az iskolamúzeum részére is.

1992 novemberében a múzeumban emlékeztünk Székely Attila református igazgatótanóra, aki a II. világháború áldozataként 1944. november 9-én vesztette életét községünkben. Húsz éven keresztül hűségesen tanította a tiszakeszi gyerekeket, magánélete, munkája példaként áll előttünk. A volt református iskola épületén emléktáblát helyeztünk el, a temetőben sírját megkoszorúztuk. Azóta minden évben november 9-én a helytörténeti szakköri ünnepi megemlékezést tart és koszorúz. Szükség van erre nemcsak kegyeletből, hanem az emlékezet ébrentartására, hogy tiltakozunk az embertelenség ellen.

Két alkalommal pedagógusnap ünnepségünket is az iskolamúzeumban tartottuk. Az ünnepi műsor keretében az első alkalommal Gávai Józsefné nyugalmazott tanár visszaemlékezését hallgattuk meg pályájáról. A második alkalommal iskolatörténetünket feldolgozó tanulmányukat ismertették a készítőik. A régi terem múltat idéző hangulatában új, fiatal kollégáinknak is hitelesebbé válhattak azok az emlékek, amelyeket ők közvetlenül nem ismerhettek.

Időről időre nevelési értekezleteink napirendjére kerülnek olyan témák, amelyek a gyermek személyiségének fejlesztésében a szülőhely meghatározó szerepét tárgyalják. 1984 áprilisában például megbeszélésünk középpontjában ez állt: „feladataink a haza szeretetére, nemzeti értékeink megismertetésére és megbecsülésére történő nevelés”. 1986 novemberében témául ezt választottuk: „A szülőhely meghatározó szerepe a személyiség kialakulásában”. Minden esetben megfogalmaztunk olyan feladatokat, amelyek a honismereti nevelésnek javára váltak.

Áttekintésemet a pedagógus szerepének kiemelésével szeretném lezárni. Az írásos emlékek és a visszaemlékezések egyaránt azt bizonyítják, hogy elsősorban a község tanítói voltak azok, akik érdeklődtek a helyi hagyományok iránt, s szívesen vállaltak feladatot ennek őrzésében. Napjainkig is így van ez. Tantestületünk is kereste a hagyományápolás útját a helytörténeti ismeretek tanításával, a néprajzi gyűjtőmunkával, próbálta a tiszta népi forrásokat felfedezni. Szakmai felkészülésünk a gyakorlat közben valósult meg, s megértettük, hogy az utolsó percben sikerült pótolhatatlan értékeket megmentenünk lakóhelyünk múltjából.

A múlt értékeinek, szellemi és tárgyi emlékeinek összegyűjtésével, őrzésével a közvetlen környezet, a családi otthon, az iskola, a lakóhely iránti szeretet és megbecsülés ébrentartását szolgáltuk. Mély, igaz hazaszeretetre neveltük iskolánk tanulóit, s – ez meggyőződésem – ezt teszik az utánunk következők is. Hiszen a lakóhely múltjának megismerése, megbecsülése, szeretete a legerősebb kötőerő lakó-, illetve szülőhelyünkhez: hazánkhoz.

Dr. Kozaróczy Gyuláné